

QORTI TAL-APPELL

IMĦALLFIN

ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
PRESIDENT

ONOR. IMĦALLEF TONIO MALLIA

ONOR. IMĦALLEF ANTHONY ELLUL

Seduta ta' nhar il-Ħamis 9 ta' Lulju 2020

Numru 3

Rikors maħluf numru 507/2012 MCH

Bank of Valletta p.l.c. (C 2833)

v.

***Gozo Caterers Ltd (C 4338);
Dr Emmanuel Cefai; E.G.C. Ltd (C 71685)***

1. Dan huwa appell tal-konvenuti minn sentenza mogħtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fl-24 ta' Frar 2015 illi, wara li ddikjarat illi l-konvenuti tilfu l-benfiċċju tat-terminu, ikkundannathom iroddu lill-bank attur flejjes mislufa f'diversi okkażjonijiet lill-konvenuta *Gozo Caterers Ltd* bil-garanzija *in solidum* tal-konvenuti l-oħra.
2. Il-konventi kienu ressq u eċċezzjonijiet ta' intemperatività tal-azzjoni u ta' tpaċċja, u ikkontestaw ukoll il-*quantum* tad-dejn u tal-imgħaxijiet relativi. L-ewwel qorti ċaħdet dawn l-eċċezzjonijiet u laqgħet it-talbiet tal-bank attur għal raġunijiet li fissanhom hekk:

»Din hi kawża għal fias lura ta' somom dovuti minn *Gozo Caterers Limited* fuq tliet *loan accounts* skond kuntratti ta' faċilitajiet bankarji datati 1 ta' Lulju 2004. Il-konvenuti Dr Emanuel Cefai u *E.G.C. Limited* huma garanti *in solidum* permess tal-istess kuntratti tal-1 ta' Lulju 2004 u skritturi tal-15 ta' Ottubru 2004.

»Il-bank attur jikkontendi illi d-debitur naqas li jonora l-fiasijiet dovuti *nonostante* diversi estensjonijiet u promessi ta' fias Ix-xhud tal-bank Rose Cortis xehdet illi sallum ma saru ebda fiasijiet mill-bilanċi dovuti. Dan l-istat ta' fatt *cioè* n-nuqqas tad-debitur li jhallas skond il-kuntratti u anki a bażi tal-estensjonijiet mingħajr pregudizzju li saru mill-bank intitolaw lil bank li jgħib fis-seħħ l-għeluq tal-faċilitajiet u d-dritt li jitlob il-fias kollu dovut bl-imhaxijiet *ai termini* tal-klawsola (a) tal-kuntratt ta' self tal-1 ta' Lulju 2004.

»Il-bank attur ipprezenta d-dokumentazzjoni kollha rilevanti għad-debitur u għal *call in* inkluż l-ittri legali u ufficjali bl-intimazzjoni għal fias dovut.

»Il-konvenuti għamlu diversi eċċezzjonijiet kontra din it-talba. Fl-ewwel lok iġhidu li t-talbiet huma intempestivi. Il-konvenuti naqsu li juru fiex tikkonsisti l-intempestività meta l-inkwiet fuq il-fiasijiet beda fl-2006, l-ittri ufficjali saru f'Diċembru 2010 u l-kawża saret fl-2012.

»Għalhekk din l-eċċezzjoni qed tiġi respinta.

»Il-konvenuti jeċċepixxu wkoll illi s-somma pretiża hi esaġerata u għandu jkun hemm verifika minn esperti nominati. Din l-eċċezzjoni ma tagħmilx sens peress illi l-attur irid jipprova t-talbiet tiegħu bil-mezzi li 'ttih il-ligi u darba li dan isir kif fil-fatt għamel il-bank bid-dokumenti dettaljati esebiti u x-xieħda mogħtija mix-xhud Simon Zammit, *sta* għall-konvenuti li jirribattu l-ammonti pretiži bi provi miġjuba minnhom. Is-skiet tal-konvenuti fuq l-ammonti mitluba hu elokwenti. Ma jistgħux il-konvenuti jittgħu l-oneru li jirribattu l-provi attriċi fuq il-qorti billi tagħmel xi investigazzjoni hi minn rajha. Tali neċessità kienet tinħoloq li kieku l-konvenuti għabu provi esperti dwar l-ammont realment dovut u, billi l-kwistjoni kienet tkun wahda teknika, il-qorti tista' titlob in-nomina ta' esperti ġudizjarji għal verifika tal-pretensjonijiet *ex parte*.

»Bl-istess mod u dan jallaċċja mat-tielet eċċezzjoni tal-konvenuti li l-proċess ġudizzjarju jrid jistabilixxi jekk l-imgħaxijiet jew fiasijiet oħra bil-metodoloġija użata humiex skond il-ligi. Il-bank attur u x-xhieda prodotti wrew illi l-ammonti dovuti saru bil-proċess normali ta' kontabilità u l-imgħaxijiet inħadmu skond il-ligi. Għalkemm il-konvenuti fil-kontroezami staqsew domandi dwar rati ta' mgħax u jekk sarux xi fiasijiet ta' penali żejda li jistgħu jekwevalu għal zieda ta' mgħax, ma saret ebda ammissjoni mill-bank li dan kien il-każ. Kien jispetta esklussivament lill-konvenuti li jippruvaw bi provi prodotti minnhom fejn saret talba għal fias ta' mgħax jew ammonti mhux ġustifikati fil-ligi. Minn dan kollu ma saret ebda prova fil-proċess u kwindi t-tieni u tielet eċċezzjoni ma fihomx mertu.

»Ir-raba' eċċezzjoni hi wahda ta' tpaċija tal-kreditu tal-bank ma' danni subiti mill-konvenuti minħabba l-intempestività u irraġonevolezza tal-azzjoni tal-bank. Kif għa ingħad ma irriżulta ebda intempestività mill-bank għal fias tal-kreditu meta tqis li għaddew *circa* sitt snin biex il-bank ressaq l-azzjoni odjerna wara li kien intima lil konvenuti li kienu qed jonqsu mill-obbligi kontrattwali senjatament tal-fias. In kwantu

għal irragonevolezza, il-konvenuti ippruvaw iressqu argumenti mill-provi mressqa illi d-debitur kien ser jasal biex iħallas wara li jlesti proġetti li għalihom allegatament ittieħed is-self. Però din il-qorti ma tqisx li dan l-argument jista' b'xi mod jintuża biex id-debitur jeħles milli jottempera ruħu mal-kondizzjonijiet tal-kuntratti ta' self li ma kinux kundizzjonati mill-fatt li d-debitur ilesti xi proġetti qabel ma jħallas id-debitu jew l-iskadenzi dovuti.

»Għalhekk din l-eċċezzjoni wkoll hi bla mertu.

»Daqstant ieħor is-sitt eċċezzjoni ma hix fondata peress illi t-twaqqif tal-*loan facility* jew *call in* tad-debitu ma sarx kif donnu qed jiġi allegat biex id-debitur jingieb f'pożizzjoni li ma jistax jikkompleta l-proġetti li kellu. Kif għa ingħad il-proġetti tad-debitur ma kinux kundizzjoni tal-ftehim mill-bank. Il-faċilità tal-bank kienet intiza biex id-debitur jużu-fruixxi minnha għall-iskopijiet li kienu jinteressaw biss lid-debitur. L-interess tal-bank kien biss li jithallas id-debitu skond il-kondizzjonijiet ta' ħlas pattwit mingħajr ebda rabta ulterjuri. Altrimenti l-argument tad-debitur li s-self kien marbut mat-tlestija tal-proġett igib fix-xejn l-iskop pattwit tas-self *cioè* l-għoti ta' faċilità bankarja bil-kundizzjonijiet hemm pattwiti fosthom ta' ħlas lura skond ma hu miftiehem. In-nuqqas tad-debitur li jlesti l-proġetti li għalihom ħa s-self anki jekk mhux minħabba l-aġir tiegħu ma jistgħux irażżnu lill-kreditur milli jesigi l-pagament tad-debitu kif miftiehem.

»Għalhekk anki din l-eċċezzjoni qed tiġi miċħuda.

»Għalhekk il-qorti taqa' u tiddeċiedi billi tichad l-eċċezzjonijiet tal-konvenuti u tilqa' t-talbiet attriċi kif dedotti, bl-ispejjeż kontra l-konvenuti.«

3. Il-konvenuti appellaw b'rikors tat-13 ta' Marzu 2015 li għalih il-bank attur wieġeb fis-27 ta' Marzu 2015.
4. Fl-ewwel aggravju tal-appell tagħhom il-konvenuti jgħidu illi l-ewwel qorti ma tathomx smiġh xieraq għax ma ħallithomx iressqu x-xhieda kollha li riedu jisimgħu. Dan l-aggravju huwa relativ għal episodju li seħħ fis-seduta tat-12 ta' Diċembru 2013 li ġie verbalizzat hekk:

»Dr Dominic Cassar [għall-bank attur] b'referenza għal taħrika li saret lil ċertu David Tabone rappreżentant tal-*Bank of Valletta* jiddikjara illi din il-persuna ma għadhiex impjegat mal-bank. In kwantu għax-xhud ta' *Deloitte* Dr Dominic Cassar jopponi għal dan ix-xhud u għat-talba li saret lil dan ix-xhud¹ fit-taħrika peress illi m'hemmx ir-rewiżiti tal-liġi biex ix-xhud jiġi meħlus milli jixhed dwar kontijiet ta' terzi fir-rigward tas-sigriet professjonali tiegħu u x-xiehda mitluba hija relevanti [*recte* irrelevanti] għal mertu ta' din il-kawża.

¹ Ix-xhud kien imsejjaħ biex jixhed "dwar il-*bad debts* tal-*Bank of Valletta* f'dawn l-aħħar snin".

»Dr Leslie Cuschieri [għall-konvenuti] ser jirregola ruħu in kwantu xhud tal-bank, u in kwantu għax-xhud bħala rappreżentant tal-awditur tal-bank ix-xiehda tiegħu hija relevanti għal din il-kawża, *in vista* tar-raba' eċċezzjoni². Is-soċjetà intimata qed issostni b'mod ġenerali li l-azzjoni tal-bank mhix raġonevoli u permezz tal-imsemmi xhud l-istess soċjetà trid tipprova li l-bank attur mexa differenti ma' klijenti oħra fl-istess sitwazzjoni tas-soċjetà intimata.

»Il-qorti tilqa' t-talba tad-difensur tal-bank attur peress illi ma hemm ebda ġustifikazzjoni fil-liġi li jinstema' l-awditur tal-bank biex jixhed fuq krediti oħra tal-bank ma' terzi mhux parti mill-kawża u *in ogni* każ allegazzjonijiet ta' diskriminazzjoni la huma l-mertu tal-eċċezzjonijiet tal-konvenuti u lanqas huma l-qofol tal-vertenza bejn il-partijiet.

»Kwindi l-qorti teżenta lix-xhud rappreżentant tal-awditur tal-bank milli jixhed.«

5. Il-konvenuti tennew it-talba fis-seduta tal-21 ta' Ottubru 2014. L-episodju relativ ġie verbalizzat hekk:

»Il-konvenut Emanuel George Cefai jitlob li jiġu esebiti l-accounts tal-BoV għal dawn l-aħħar għaxar snin u dan permezz ta' taħrika għal dan l-iskop.

»Dr Dominic Cassar jopponi għal din il-prova peress li hi irrelevanti għall-mertu u l-qorti diġà provdjet dikriet fit-12 ta' Diċembru 2013 illi provi dwar *bad debts* u *accounts* tal-bank huma inammissibbli peress li huma irrelevanti għall-mertu.

»Dr Anna Portelli [għall-konvenuti] *in vista* ta' din l-oġġezzjoni tiġi registrata [*sic*] li l-konvenuti jixtiequ jistaqsu lir-rappreżentant tal-BoV diversi domandi fuq *bad debts* u *accounts* ta' dawn l-aħħar għaxar snin. Ir-raġuni hija sabiex tiġi determinata jekk il-bank qattx innegożja ma' debituri oħra fuq *claim* simili tal-konvenuti b'metodi oħra minn dawk meħuda fil-konfront tal-konvenuti.

»Il-qorti tirreferi għad-dikriet tagħha fuq l-istess kwistjoni preċiża tat-12 ta' Diċembru 2013 u terġa' tikkonfermah billi tiċċad it-talba.«

6. Il-konvenuti jgħidu illi b'dak li seħħ fit-12 ta' Diċembru 2013 u fil-21 ta' Ottubru 2014 l-ewwel qorti ċaħħdithom mill-jedd li jinstemgħu u għal-hekk is-sentenza appellata għandha titħassar.

² Ir-raba' eċċezzjoni tgħid hekk: "Illi d-debitu tal-bank attur – jekk u tavolta jirriżulta – għandu jkun mpaċi ma' ammont dovut lill-intimati minħabba ħsara li – fl-opinjoni tal-intimati – setgħet saret lill-intimati bl-azzjoni intempestiva u mhux raġonevoli fiċ-ċirkostanzi tal-każ – bil-preżentata tar-rikors ġuramentat ossija ta' din il-kawża mill-bank".

7. Dak li għamlet l-ewwel qorti ma kienx flief applikazzjoni korretta u f'waqtha tal-artt. 558 u 560(1) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili:

»558. Kull prova għandha tkun rilevanti għall-kwistjoni fil-kawża bejn il-partijiet.

»560. (1) Il-qorti għandha tiċhad li tingieb kull prova li jidhrilha li mhix rilevanti«

8. Il-prova li riedu jagħmlu l-konvenuti kienet illi kien hemm djun ta' terzi illi l-bank attur qieshom *bad debts* u ma mexxiex bil-qorti biex jithallas kif għamel mal-konvenuti, biex hekk isaħħu l-argument illi l-bank ma mexiex mad-debituri kollha bl-istess mod.

9. Il-prova li riedu jagħmlu l-konvenuti hija manifestament irrelevanti. Il-fatt illi l-bank iqis li xi djun ikun għalxejn u biss ħela ta' flus li jfittex li jiġborhom ma jfissirx illi għalhekk huwa marbut illi ma jmexxi kontra ebda debitur li ma jhallasx. L-argument tal-konvenuti huwa assurdu.

10. Barra minn hekk, għalkemm dak li ngħad fil-paragrafu ta' qabel dan hu biżżejjed biex l-aggravju jiġi miċħud, għandu jingħad ukoll illi, kif jistqarru l-konvenuti stess fit-tielet aggravju tagħhom³, id-dejn tagħhom ma huwiex wieħed li qatt ma jista' jithallas, għax hemm x'jagħmel tajjeb għalih. Li f'dawn iċ-ċirkostanzi tistenna li l-kreditur iqis id-dejn bħala *bad debt* u jaqta' qalbu minnu huwa assurdu.

11. Billi għalhekk ix-xieħda li riedu l-konvenuti hija irrelevanti, il-qorti għamlet sew li ma ħallietx li titressaq; anzi, l-artt. 560(1) ma jhallilhiex għażla f'ċirkostanzi bħal dawn.

³ Para. 15, *infra*.

12. L-aggravju, li huwa fieragħ, huwa għalhekk miċħud.
13. It-tieni aggravju jolqot iċ-ċaħda tal-eċċezzjoni ta' intempestività. Il-konvenuti jgħidu illi, flok qata' qalbu mid-dejn bħal ma għamel fil-każ ta' djun oħra, il-bank "mar jġri jidħol f'din il-kawża".
14. Dan huwa aggravju ieħor manifestament fieragħ. Il-bank attur wera illi seħnew iċ-ċirkostanzi illi fihom, kif kien maħsub fil-ftehim bejn il-partijiet, il-konvenuti kellhom jitilfu l-benefiċċju tat-terminu. Għalhekk il-kawża ma kienet xejn intempestiva, u ma hemm għalfejn jingħad xejn aktar dwar dan l-aggravju.
15. It-tielet aggravju ġie mfiesser hekk:
- »... .. il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili kellha tillibera lill-garanti mill-osservanza tal-ġudizzju meta din l-garanzija mhijiex neċessarja meta l-garanzija immobiljari magħmula mill-kumpannija *Gozo Caterers Limited* tiswa iktar minn kwalsiasi pretiż debitu allegat mill-bank appellat. Dwar dan kollu l-qorti ta' prim'istanza ma qalet xejn, ma argumentat xejn u ma iddeċidiet xejn. Ikun xieraq li wiehed jara jekk din hijiex *ab omissa decisione* [sic] li minnha nnifisha tannulla s-sentenza tal-prim'istanza hawn appellata.«
16. Dan l-aggravju wkoll, bħal dawk ta' qablu, huwa fieragħ. Effettivament li qegħdin iressqu l-konvenuti hija eċċezzjoni ta' eskussjoni li ma tressqitx quddiem l-ewwel qorti u kien għalhekk li dwarha l-ewwel qorti "ma qalet xejn, ma argumentat xejn u ma iddeċidiet xejn".
17. Barra minn hekk, il-garanti ntrabtu *in solidum* mad-debitur ewlieni u meta l-obbligazzjoni tkun *in solidum* il-benefiċċju tal-eskussjoni ma jingħatax⁴.
18. Din l-eċċezzjoni wkoll hija għalhekk miċħuda.

⁴ Art. 1935(b) Kod. Ċiv.

19. Fir-raba' aggravju l-konvenuti jgħidu illi ma hemmx provi biżżejjed tal-*quantum* tad-dejn, għax ix-xiehda li ressaq il-bank attur hija biss dokumenti magħmula mill-bank stess “unilateralment u mingħajr imqar firma waħda ta' awditur”.
20. Li ma jqisux l-atturi hu illi *statement* ta' kont bankarju, li juri jum b'jum x'daħal fil-kont u x'ħareġ minnu, huwa ktieb tal-kummerċ kif imfisser fl-art. 16 tal-Kodiċi tal-Kummerċ, u l-art. 22(1) tal-Kodiċi igħid illi “l-kotba tal-kummerċ, obligatorji jew le, jagħmlu prova skond il-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili”. Għalhekk id-dokumenti esebiti mill-bank attur jagħmlu prova sakemm ma jintweriex il-kuntrarju. Il-konvenuti ma wrewx fejn il-kontijiet esebiti mill-bank huma ħżiena jew nieqsa; kull ma għamlu hu allegazzjoni u ippretendew li ssir indaġni biex forsi tinstab xi irregolarità. Iżda dan ma huwiex il-mod kif kellhom jimxu. Kif sewwa qalet l-ewwel qorti, “ma jistgħux il-konvenuti jitfgħu l-oneru li jirribattu l-provi attriċi fuq il-qorti billi tagħmel xi investigazzjoni hi minn rajha”. Il-konvenuti kellhom juru fejn fil-fehma tagħhom il-kontijiet kienu ħżiena sabiex il-verifika tkun fuq kontestazzjoni speċifika u mhux indaġni ġenerali bħallikieku xogħol il-qorti hu li tagħmilha ta' awditur. Kif osservat l-ewwel qorti, “kien jispetta esklussivament lill-konvenuti li jippruvaw bi provi prodotti minnhom fejn saret talba għal ħlas ta' mgħax jew ammonti mhux ġustifikati fil-liġi. Minn dan kollu ma saret ebda prova fil-proċess”.
21. Dan l-aggravju wkoll huwa għalhekk miċħud.

22. Fil-ħames aggravju l-konvenuti jgħidu illi *ad impossibilia nemo tenetur*, u illi kien bi ħtija tal-bank stess illi l-bank ma tħallasx għax “il-bank waqqaf ħesrem *loan facility* [u] għalhekk il-proġett li minnu u permezz tiegħu kien pattwit li jidhlu l-flus għall-ħlas tal-bank twaqqaf; għalhekk ma setgħux jidhlu flus biex jithallas il-bank”.
23. Il-bank waqqaf il-facilità ta’ kreditu u talab il-ħlas lura tal-flus mislufa għax il-konvenuti ma ħarsux il-kondizzjonijiet miftiehma. Ma kien hemm ebda obbligu tal-bank li jkompli javalla l-proġett tal-konvenuti, u l-ħlas lura tas-self ma kienx marbut ma’ xi eżitu favorevoli tal-proġett tal-konvenuti, jew li s-self jintradd bi flus ġejjin minn dak il-proġett.
24. Dak li ngħad fil-paragrafu ta’ qabel dan hu biżżejjed biex l-aggravju jiġi miċħud. Barra minn hekk, iżda, ma huwiex minnu li għall-konvenuti huwa impossibbli li jroddu s-self jekk hu minnu dak li qalu fit-tielet aggravju illi “l-garanzija immobiljari magħmula mill-kumpannija *Gozo Caterers Limited* tiswa iktar minn kwalsiasi pretiż debitu allegat mill-bank”.
25. Dan l-aggravju wkoll huwa għalhekk miċħud.
26. L-aħħar aggravju hu msejjes fuq l-art. 1970 *et seq.* tal-Kodiċi Ċivili dwar rahan. L-art. 170(1) igħid illi “l-kreditur ... ma jistax jiddisponi mir-raham fin-nuqqas ta’ ħlas; iżda hu għandu jedd jitlob il-bejgħ tal-ħaġa fl-irkant taħt is-setgħa tal-qorti”.
27. Il-konvenuti jgħidu illi “l-bank approprja ruħu minn flus tal-kumpannija” bla ma jfissru kif seħħet din l-appropriazzjoni indebita. Jista’ jkun li

riedu jgħidu illi l-bank qabad u bigħ proprjeta tagħhom mogħtija b'rahan u żamm il-flus, iżda mix-xiehda ma ħariġx li ngħata xi raħan: ingħatat il-garanzija tal-garanti u ipoteki speċjali u ġenerali, iżda ma ssemmiex li ngħata raħan. Jista' jkun ukoll li jqisu bħal "flus tal-kumpannija" l-bilanċ tal-faċilità bankarja li ma laħqux ġibdu qabel ma l-bank waqqafha, iżda dak il-bilanċ la jitqies raħan u lanqas ma jitqies flus tal-kumpannija.

28. F'kull każ, l-argumenti ma jissejsux fuq il-"jista' jkun" iżda fuq fatti speċifiċi li joħorġu mix-xiehda, u l-konvenuti ma wrew ebda fatt bħal dak li fuqu hu msejjes l-aggravju. F'dawn iċ-ċirkostanzi l-aggravju ma jistax jitqies wieħed serju u huwa għalhekk miċħud.

29. Il-qorti għalhekk tiċħad l-appell u tikkonferma s-sentenza appellata. Billi wkoll jidher ċar illi l-appell huwa wieħed fieragħ, maħsub biss biex itawwal iż-żmien għall-esekuzzjoni tas-sentenza – fil-fatt sakemm inqata' dan l-appell għaddew aktar minn ħames snin – il-qorti wara li rat l-art. 223(4) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili tikkundanna lill-konvenuti flimkien *in solidum* iħallsu l-ispejjeż għal darbtejn.

Giannino Caruana Demajo
President

Tonio Mallia
Imħallef

Anthony Ellul
Imħallef

Deputat Reġistratur
mb